

Diatomacéjord i samlingar

Diatomacéjord saluförs ofta som ett naturligt alternativ för insektsbekämpning, men dammet är skadligt att andas in.

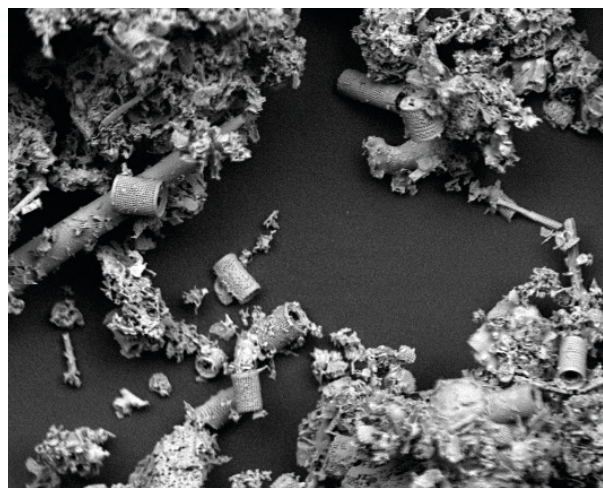
Vad är diatomacéjord?

Diatomacéjord är en mjuk sedimentär jordart som har bildats av fossiliserade kiselalger. Diatomacéjorden smulas lätt sönder till ett fint ljus pulver och består i huvudsak av amorf kiseldioxid (80–90 %), aluminium (2–4 %) och järnoxid (0,5–2 %). Diatomacéjord bryts på olika platser runt om i världen och kan ha variationer i innehåll därefter. Kornstorleken varierar från 3 µm till 1 mm. När diatomacéjord används som pesticid är den vanligtvis mald till runt 10 till 50 µm. Diatomacéjord finns i många varianter och i flera varumärken under olika namn och saluförs ofta som ett naturligt alternativ för insektsbekämpning.

Diatomit används främst som filtermedel vid rening och raffinering av vätskor och organiska produkter. Det har också använts i färg, papper, gummi, tandkräm, som isolering i bland annat brandsäkra skåp och som slipmedel. Tidigare var det en viktig beståndsdel i dynamit.

Varför är diatomacéjord hälsoskadligt?

Diatomacéjord är inte toxiskt i sig men kan lätt damma och då irritera i ögon, näsa och luftvägar samt orsaka hosta. Vid hudkontakt kan irritation, uttorkning och rodnad uppstå. Beroende på ursprung kan diatomacéjord innehålla spår av kristallin kiseldioxid, vilket är skadligt för lungvävnaden och kan orsaka stendammslunga. Framförallt är det exponering över tid som orsakar lungskador. Många varumärken anger inte om produkten innehåller kristallin kiseldioxid och därför ska man alltid agera utifrån att det kan vara en beståndsdel.

Diatoméer (kiselalger) i förstoring. Foto: Riksantikvarieämbetet (CC-BY).

Hur och varför används diatomacéjord i museisamlingar?

Produkter som baseras på diatomacéjord används främst för att förebygga angrepp av skadeinsekter i till exempel museimagasin. Diatomacéjord ska inte appliceras direkt på föremål.

Synonymer till diatomacéjord:
kiselgur, diatomit, celite, kiseljord,
bergmjöl, trippel och terrakisel.

Hur ska produkter baserade på diatomacéjord hanteras?

Produkter för insektsbekämpning som baseras på diatomacéjord, appliceras torrt och strös till exempel ut längst kanterna i ett rum. De kan även blandas med vatten och stryks eller sprayas vått. Våtapplicering är att föredra, men när produkten sedan torkar kan den spridas i det damm som bildas i lokalen. Använd alltid personlig skyddsutrustning vid applicering och övrig hantering.

Vid städning är det viktigt att, om möjligt, våttorka för att undvika att partiklar sprids i luften. Tvätta trasor eller mopp separat efter användning. Vid användning av en dammsugare ska den åtminstone vara utrustad med ett HEPA-filter som tar de minsta partiklarna, men bäst är att använda en centraldammsugare där luften helt leds ut ur det rum man vistas i. För att förhindra att det dammar vid torregöring med trasa kan man lätt fukta området med en blomspruta för att binda partiklarna innan de torkas upp.

Några hållpunkter för ett säkert arbete med rester av diatomacéjord:

- Läs ett säkerhetsdatablad för diatomacéjord och gör en riskbedömning.
- Utför arbetet i väl anpassad ventilation.
- Använd personlig skyddsutrustning såsom handskar (nitrilgummi), ögonskydd och andningskydd (minst en halvmask med P₃-filter).
- Använd labbrock/arbetskläder och arbetsskor, som förvaras avskilda från vanliga kläder.

- Mat eller dryck ska aldrig intas i rum eller på arbetsbänkar där diatomacéjord hanteras.

Om du har andats in eller fått på dig diatomacéjord är det bästa att försöka skölja bort det från exponerade områden. Använd ögondusch, tvätta händerna med tvål och vatten, drick vatten, snyt dig och andas frisk luft.

Arbetsgivaren har arbetsmiljöansvaret och ska informera om de risker som finns och vilket skydd som behövs för arbetsuppgiften. Arbetstagaren ska följa givna instruktioner. Har du frågor kring din arbetsmiljö kontakta din arbetsgivare, skyddsombud, företagshälsan eller Arbetsmiljöverket.

Referenser och länkar

Encyklopedi över råvaror och material. 1957.

S. H-son. Tideström (red.). Nordisk Rotogravyr, Stockholm.

Diatomaceous earth. Materialartikel i CAMEO _ Materials Database. Museum of Fine Arts Boston. http://cameo.mfa.org/wiki/Diatomaceous_earth#Hazards_and_Safety (2016-10-05).

Solving Museum Insect Problems: Chemical Control. 1992. Technical Bulletin 15. Canadian Conservation Institute (CCI). <https://www.cci-icc.gc.ca/resources-ressources/publications/downloads/technicalbulletins/eng/TB15-SolvingMuseumInsectProblemChemicalControl.pdf> (2016-10-05).

Värda väl-blad om giftiga ämnen i samlingar: <http://www.raa.se/varda-val> (2016-10-05).

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Detta blad ingår i en serie för råd om vård och förvaltning av kulturarvet.

Artikeln är licensierad med CC BY där inget annat anges.
www.creativecommons.se/om-cc/licenserna/

Riksantikvarieämbetet

Box 1114, 621 22 Visby

Tel: 08-5191 8000. Fax 08-66 07 284

E-post: vardaval@raa.se

www.raa.se